

MARSAI VIKTOR – TÓTH KLAUDIA

A 2022-es afrikai élelmezési válság és előzményei

ABSZTRAKT

Az afrikai kontinens jelenleg az elmúlt évtizedek legsúlyosabb élelmezési válságán megy keresztül. A klímaváltozást kísérő aszályok Nyugat- és Kelet-Afrikában, a koronavírus-járvány máig érződő gazdasági hatása, az elmúlt években felerősödő regionális konfliktusok, végül pedig az ukrajnai háborút kísérő gabonahiány, élelmiszer- és energiaár-növekedés „tökéletes humanitárius viharra” állt össze. Ennek következtében az Afrikai Unió becslései szerint jelenleg kétszáznyolcvanmillió ember nem jut hozzá megfelelő mennyiségű élelmiszerhez, és már most milliók kényszerültek elhagyni lakóhelyüket. Bár az útra kelők zöme egyelőre hazájában vagy a környező országokban marad, az így keletkező terhek tovább növelik egyes eleve törékeny államok – régiók? – instabilitását, elhúzódó politikai, társadalmi és gazdasági válságot vetítve előre.

KULCSSZAVAK: Afrika, élelmezésbizonytalanság, háború, koronavírus-járvány

A 2022-es ukrajnai orosz invázió következményei miatt globális kontextusban kiemelkedő jelentőségű a kialakult élelmezési válság. Egyes becslések szerint néhány hónapon belül csaknem négyszáznegyvenmillió ember ellátása került veszélybe (Africanews, 2022; Voanews, 2022a), és a nehéz helyzetben lévő államok között számos afrikai országot találunk. Sokan megfedkeznek ugyanakkor arról a tényről, hogy mindez nem légüres térben történt. A háború élelmezésbiztonsági hatásai azért is érintették különösen súlyosan a fekete kontinenst – és a világ más részeit –, mert az elmúlt évek gazdasági és politikai folyamatai kivéztették az eleve nem túl acélos entitásokat. Mindennek a következménye, hogy 2022 nyarára olyan súlyos humanitárius válsággócok alakultak ki Afrika-szerte, amilyenekre már évtizedek óta nem volt példa, és amelyek számos szektorban évtizedekre vetették vissza az egyes társadalmak fejlődését. Mindezt azért is fontos észben tartanunk, mert ebből az következik, hogy a megoldás sem jöhet egyik pillanatról a másikra, és hogy elhúzódó strukturális válsággal kell számolnunk.

Tanulmányunk fő célkitűzése, hogy bemutassa azt a komplex válságrendszert, amelyben az ukrajnai élelmiszer-szállítmányok kiesése csak az utolsó – bár kétségkívül

hatalmas – cseppet jelentette a képzeletbeli pohárban, illetve hogy egyes afrikai térségek élelmezésbiztonsága már 2021 végétől megbicsaklott. Ennek során röviden beszélünk a kontinens továbbra is fennálló strukturális kihívásairól a demográfia és a klímaváltozás terén, amelyek leglátványosabb megnyilvánulása a jelenlegi kelet- és nyugat-afrikai aszály. Ezután rátérünk a törékeny államiság és a fegyveres konfliktusok problémájára, majd a koronavírus gazdasági hatásaira. Ezt követően kerül sor az ukrainai orosz agressziót követő problémák részletes bemutatására. Végül pedig elemezzük a válság mértékét és kilátásait.

DEMOGRÁFIA

Talán elcsépeltnek tűnik a jelenlegi válsággal kapcsolatban (is) az afrikai demográfiai folyamatokkal foglalkozni, azonban ez tárgyunk vonatkozásában több szempontból sem kerülhető meg. Először is senki sem értheti meg Afrikát, amíg nincs tisztában a földrész demográfiai trendjeivel, amelyek szinte minden mást meghatároznak. Annál is inkább, mert a népesedés hosszú időtartamú, Fernand Braudel szavaival élve „longue durée” folyamat (Braudel, 2006: 1158), amely lassan változik, és amelynél – különösen a 21. századi körülmények között – ritkák a földcsuszamlásszerű trendváltások. Az ENSZ 2019-es nagy népesedési adatsora alapján a demográfiai átmenet a fekete kontinens jelentős részén még javában tart, sőt a Száhelben¹ épphogy csak megkezdődött (UN DESA, 2019a: 7). A becslések szerint a földrész lakossága 2050-ig a duplájára fog növekedni, meghaladva a két és fél milliárd főt. Sőt például a Száhel esetében csaknem meg fog háromszorozódni a jelenlegi hetvenmillióról több mint kétszázmillió főre (UN DESA, 2019b). Egyedül a Maghreb és néhány szigetország esetében látszik már a folyamat vége.

Másodszorban figyelniünk kell a mikrofolyamatokra is, amelyek egyelőre a fejlődéssel szemben hatnak. Camilla Toulmin mali kutatása például azt mutatja, hogy mivel az ország vidéki területeinek zömére a modern egészségügyi ellátás még csak az elmúlt évtizedekben érkezett meg (ha megérkezett), ott még nem a termékenységi ráta esésével, hanem növekedésével szembesülünk (Toulmin, 2020: 111). Ez valószínűleg igaz a kontinens más térségeire is. Ráadásul a Covid-19 hatásai – amelyekről később még részletesen szólunk – jelentősen rontották a demográfiai mutatókat: a serdülőkorú lányok iskolapadból való kimaradása, a korai kiházítások, a fogamzásgátló eszközökhöz való korlátozott hozzáférés kontinensszerte növelte a termékenységi rátákat (UNFPA, 2021).

Mindez azt jelenti, hogy Afrikának továbbra is fokozott demográfiai nyomással kell megbirkóznia. Ez leginkább három területen érezteti hatását. Egyrészt a klímaváltozás okozta anomáliák mellett az egyes országoknak egyre csökkenő mezőgazdasági területet művelve kell eltartaniuk a többszörösére növekvő lakosságot. Ahogy a Fage–Tordoff szerzőpáros rámutatott, ez fokozódó túlhasználattal és talajdegradációval jár. Ahogy a kutatók fogalmaznak, „a 20. század, tehát a nagy népességgrobbanás és »fejlesztések« előtt maga a föld is jobban ellenállt a szárazságnak, mivel a legelőket nem legeltették túl, kevesebb fát vágtak ki tűzfának, építőanyagának. [...] Az erdők és a fás szavannák

ezért sokkal inkább képesek voltak a regenerálódásra” (Fage–Tordoff, 2004: 429). De Toulmin is hasonló következtetésre jut kötetében, amikor a bambara földművesek és állattartók arról panaszkodnak neki, hogy a bozót (a potenciális termőföld és legelő) elfogyott (Toulmin, 2020: 81), és már nincs lehetőség az extenzív terjeszkedésre. Másrészt a növekvő számú fiatal állampolgár, a szubszaharai térségben a lakosság 42 százaléka

Elgondolkodtató és riasztó is egyben, hogy egy friss felmérés szerint a tizen-nyolc és huszonnégy év közötti afrikai fiatalok 52 százaléka szeretné elhagyni hazáját, de például Nigéria esetében ez az arány 75 százalék.

tizenöt év alatti (UN DESA, 2019a: 9). Ez azt jelenti, hogy számukra több százmillió új munkahelyre lenne szükség a következő évtizedekben, amely csak kiugróan magas gazdasági növekedés esetén valósulhat meg – márpedig erről az elmúlt években nem beszélhetünk, és az ukrajnai háború hatására romló helyzetben nem is várhatjuk. Végül, de nem utolsósorban a dinamikus népességnövekedés komoly táptalaja lehet a belpolitikai feszültségeknek: a munkanélküli fiatalok tömegeit a 2015-től kezdődő etiópiai zavargásokban éppúgy megtalálhattuk, mint a 2017-es kenyai választásokat kísérő meg-

mozdulásokban, amelyeknek sokkal inkább voltak gazdasági, mint politikai mozgatórugói. Elgondolkodtató és riasztó is egyben, hogy egy friss felmérés szerint a tizennyolc és huszonnégy év közötti afrikai fiatalok 52 százaléka szeretné elhagyni hazáját, de például Nigéria esetében ez az arány 75 százalék. A koronavírus-járvány és az elmúlt évek aszályainak hatásai mutatják, hogy 2019-hez képest 22 százalékkal nőtt a migrációban gondolkodók száma (Qz, 2022).

KLÍMAVÁLTOZÁS ÉS MEZŐGAZDASÁG

Afrika továbbra is a kistermelők kontinense. A különféle becslések szerint a szubszaharai térségben előállított élelmiszer 80 százaléka kistermelőktől származik, miközben a lakosság 60 százaléka foglalkozik mezőgazdasággal (McKinsey, 2019). A helyi termelőkre támaszkodás egyrészt biztonságot nyújt, mert ők kevésbé kitettek a globalizációnak és a világpiaci áringadozásnak – tehát a termékük ára stabilabb és kiszámíthatóbb –, másrészt azonban az éghajlati és időjárási mintázatok egyre baljósabb átalakulása miatt sokkal kiszolgáltatottabb helyzetbe kerülnek – így az importtermékek és élelmiszerek vélhetően nagyobb szerephez juthatnak a jövőben. A földrészen még épphogy csak megkezdődött a „zöld forradalom”, a termelés gépesítése, a műtrágyák és növényvédő szerek kiterjedt használata: az elmúlt harminc évben a műtrágyafogyasztás több mint kétszeresére nőtt. A Világbank adatai szerint a régióban a műtrágya-felhasználás 2003 óta folyamatosan nő, a fogyasztás (a szántóterület hektárjára vetített műtrágyamennyiséggel mérve) évente átlagosan mintegy 3 százalékkal emelkedik, de a legtöbb szubszaharai afrikai országban a mezőgazdasági termelők felhasználás átlagos növekedése még mindig viszonylag alacsony (Minton, 2020). Az is problémát okoz, hogy a megváltozott fogyasztás-

tói szokások következtében a régióban jelentős mértékben elterjedtek olyan nem őshonos haszonnövények – például a rizs vagy a kukorica –, amelyek rendkívül vízigényesek, és a szubszaharai klimatikus viszonyok között nehézkes a termesztésük. A rendszerben nincsenek érdemi tartalékok, miközben az is egyre világosabbá válik, hogy a fiatal generációt már nem feltétlenül érdekli apái és nagyapái életmódja: sokan a földművelés és állattartás helyett inkább a városokba vágynak – és el is vándorolnak. Egyes felmérések szerint mára az afrikai farmerek átlagéletkora negyvenegy év (Ifad, 2019), ami hosszú távon megkérdőjelezi, milyen mértékben lesz képes Afrika ellátni saját magát.

Mindez nem csupán társadalmi és kulturális kérdés: szorosan összefügg a klímaváltozás problémájával. Afrika különösen kitett a globális felmelegedésnek és az abból származó anomáliáknak. Ez pedig azért probléma, mert a szubszaharai munkavállalóknak több mint a fele a mezőgazdaságban dolgozik, és a termőterületek 95 százaléka esetében az esővíz mértékétől függ a termények mennyisége. Az éghajlatváltozás az 1960-as évek óta 34 százalékkal csökkentette a mezőgazdasági termelékenység mértékét Afrikában. Még ha a globális felmelegedést $1,5^{\circ}\text{C}$ -nál sikerülne is megállítani, Észak- és Dél-Afrika egyes részei akkor is várhatóan 3°C -kal melegebbek lennének. Míg az iparosodott országok nevezhetők a globális felmelegedés fő okozóinak, Afrikában az emberhez köthető tényezők – konfliktusok, erdőirtás, a természeti erőforrások szabályozatlan kiaknázása – tovább csökkentették a kontinens ellenálló képességét, és növelték az afrikai polgárokra leselkedő veszélyek mértékét (Africa Center for Strategic Studies, 2022). Az ENSZ Éghajlatváltozási Kormányközi Testületének (IPCC) nemrégiben megjelent előrejelzése szerint a $1,5^{\circ}\text{C}$ -os globális felmelegedési határérték felett az Afrikában élő fajok fele elveszíti populációjának vagy élőhelyének több mint 30 százalékát (IPCC, 2022: 8). 2°C -os melegedés esetén a következőket prognosztizálja az IPCC-jelentés:

- Az afrikai fajok 12 százalékát fenyegeti a globális kihalás veszélye – ezzel Afrika Dél-Amerika után a második helyen áll a biológiai sokféleség várható csökkenésének mértéke tekintetében (IPCC, 2022: 65).
- A kontinensen élő édesvízi halfajok 36 százalékát fenyegeti teljes kipusztulás (IPCC, 2022: 8).
- A kelet-afrikai korallzátonyok több mint 90 százaléka pusztul el a kifehéredés miatt (IPCC, 2022: 9).
- A legelők termelékenysége az előrejelzések szerint 2050-re 42 százalékkal csökken Nyugat-Afrikában (IPCC, 2022: 7).
- Harmincöt afrikai városban évente több mint százötven olyan nap lesz, amikor a hőindex meghaladja a $40,6^{\circ}\text{C}$ -ot (IPCC, 2022: 107).

A globális éghajlatváltozás az időjárási mintázatokra is hatást gyakorol, valamint a környezeti feltételeket is módosítja a közeljövőben. Ezzel kapcsolatban egy igen égető problémára kell rávilágítani. Az aszály jelensége nem számít újdonságnak a földrészén, ám a száraz, forró periódusok hossza és intenzitása már annál inkább: „ 2°C -os globális

melegedési szint felett a meteorológiai aszályok gyakorisága növekedni fog, és időtartamuk megduplázódik: Észak-Afrikában, a Száhel-övezet nyugati részén és Dél-Afrikában két hónapról négy hónapra nő” (IPCC, 2022: 6). Sőt, megnövekedett a három-négy évig tartó aszályok kockázata is. A szárazföldi, tavi és óceáni hőhullámok erőssége, valamint időtartama szintén drasztikus mértékben fog növekedni. Az IPCC-jelentés szerint 1,5 °C-os felmelegedés mellett a 2020-ban Afrikában született gyermekek életük során valószínűleg négy-nyolcszor több hőhullámnak lesznek kitéve, mint az 1960-ban született emberek (IPCC, 2022: 6). A vízhiány szintén komoly gondokat fog okozni kontinensszerte: a szakirodalomban csak „nulladik nap”-nak nevezett időszakok (amikor a települések víztározói kiszáradnak) egyre gyakoribbak lesznek az afrikai városokban. Dél-Afrikában már többször előfordult a nulladik nap veszélye: 2015-ben (Gauteng tartományban) és 2018-ban (Fokvárosban). A vízhiány ekkor tizenötmillió, illetve 4,6 millió embert érintett (Heggie, 2022).

A földrészen tapasztalható drasztikus klimatikus változás a betegségek kialakulásában és terjesztésében is meghatározó szerepet játszik. Az előrejelzések szerint a vektorok által terjesztett betegségek (mint a malária, a sárgaláz és a dengue), a kártevők (mint a sáskák) és a vízzel terjedő megbetegedések (kolera) száma, regionális kiterjedése növekedni fog, ami több tízmillió embert fog érinteni főként Kelet- és Dél-Afrikában. Ha az urbanizáció és a klímaváltozás kapcsolódási pontjait szeretnénk detektálni, fontos elmondani, hogy a háromszázezer főnél nagyobb lakosságú afrikai városok körülbelül egyharmada olyan területen fekszik, amelyet az éghajlati változások nagymértékben veszélyeztetnek. Ez azt jelenti, hogy az időjárási mintázatok negatív változása megnöveli a katasztrófába torkolló események (áradások, villámárvizek, szárazságok, erdőtüzek, földcsuszamlások) számát az adott térségekben. Már eddig is számos esetben lehetett látni, hogy a csökkenő csapadékmennyiség, a tavak párolgása és a földek degradációja károsította a hagyományos megélhetési forrásokat, és hozzájárult a helyi (családi) gazdaságok összeomlásához. Az erőforrások szűkösségével járó problémákat a bűnözői és erőszakos szélsőséges csoportok felerősítik, mert az erőforrásokhoz való hozzáférést haszonszerzés és a társadalmi polarizáció céljából használják fel. Például a Csád-tó az 1970-es évek eleje óta 90 százalékkal zsugorodott össze. A tó felhasználásának rossz irányítása és az elpárolgás mértékének fokozódása a helyi közösségek közötti feszültségek növekedéséhez vezetett, valamint megkönnyítette a fegyveres csoportok és bűnözők számára, hogy zsarolják, továbbá beszervezzék a kiszolgáltatott civileket. A Világbank előrejelzése szerint az évszázad közepére Észak-Afrikában tizenkilencmillió, a szubszaharai Afrikában pedig nyolcvanhatmillió ember válhat belső migránssá az otthonaikat és megélhetésüket érintő éghajlati sokkok – például pusztító viharok, áradások, hosszan tartó hőhullámok és aszályok – miatt. A prognózisok szerint a tengerszint az évszázad végére egy méterrel emelkedik. Ez a tengerparti területeken élő afrikaiak százmillióit sodorná veszélybe. Afrika alacsonyan fekvő partvidéki területeinek népessége a század közepére várhatóan gyorsabban fog növekedni, mint bármely más régió lakossága. Előreláthatólag Egyiptomot, Mozambikot

és Nigériát érinti majd legsúlyosabban a tengerszint emelkedése, az árvízveszélynek kitett emberek száma Afrikában vélhetően itt lesz a legmagasabb. A Nílus deltájának sűrűn lakott részeit az a veszély fenyegeti, hogy a következő három évtizedben víz alá kerülnek. Ha nem tudnak megoldást találni a problémára, mintegy ötmillió ember kényszerülhet arra, hogy a szárazföld belsejébe, a nagyjából 21,7 millió fős Kairóba költözzön (World Population Review, 2022), amelyet szintén veszélyeztetnek az áradások (Africa Center for Strategic Studies, 2022). A jelenlegi válság vonatkozásában különösen az elmúlt két év aszályait érdemes figyelembe vennünk. Kelet-Afrikában immár a negyedik esős évszak maradt el, ami mérhetetlen pusztítással járt a mezőgazdaságban: van, ahol már az állatállomány 90-95 százaléka elpusztult, miközben esély sincs a veszteségek pótlására (Hiiraan, 2022). Éppen ezért a nemzetközi szervezetek már jóval az ukrajnai krízis előtt, 2021 decemberében figyelmeztetést adtak ki a romló állapotok miatt – igaz, a szükségét szenvedők akkori 3,2 milliós száma 2022 júniusára 7,1 millió főre nőtt (Reliefweb, 2021a). A teljes régióban 2022 nyarára 18,4 millió ember élelmezésbiztonsága került veszélybe (Reliefweb, 2022). A helyzet még rosszabb volt Nyugat-Afrikában, ahol szintén több esős évszak elmaradása miatt 2022 áprilisában már huszonhétmillió ember nem jutott hozzá elegendő élelmiszerhez (NRC, 2022).

A klímaváltozás hatásait súlyosbítják a helyi fegyveres konfliktusok. Mozambiktól Burkina Fasóig számos beszámoló látott napvilágot arról, hogy a földművesek nem tudnak kimenni a földjeikre gondozni és betakarítani a termést, mert félnek a fegyveresek támadásaitól (Voanews, 2022b; Voanews, 2022c). Sőt az látszik, hogy egyes konfliktusokban a felek kifejezetten használják az éheztetést. A 2020 novemberében Etiópia Tigráj szövetségi államában kitört konfliktusban mindkét felet megvádolták azzal, hogy – hasonlóan az 1980-as években már bevált stratégiához – szisztematikusan használják a kiéheztetést mint fegyvert. A kormányerők azért, hogy a lakosság elmenekülésével megfosszák a gerillákat humánutánpótlásuktól, a Tigráji Nép Felszabadítási Frontja (TPLF) fegyveresei pedig azért, mert a szétlőtt konvojokért a tigrinya lakosság ügyis Addisz-Abebát fogja vádolni, és a helyiek még nagyobb számban állnak majd át a felkelők oldalára (Apnews, 2021; A szerző interjúi Addisz-Abebában, 2022. május). Nem véletlen, hogy nem hivatalos adatok szerint ezek, ha nem tízezrek haltak már bele az alultápláltságba (A szerző interjúi Addisz-Abebában, 2022. május).

A KORONAVÍRUS ÉS AFRIKA

A koronavírus-járvány napjainkig mintegy 6,3 millió ember halálát okozta világszerte (Johns Hopkins University & Medicine, 2022). A vakcinákhoz való hozzáférés lehetősége, az egészségügyi rendszerek állapota és minősége, valamint az adott ország pénzügyi helyzete nagymértékben befolyásolta, hogy milyen gyorsan tudtak talpra állni a vírus okozta társadalmi és gazdasági sokk után. Nagyon sok afrikai ország például a diplomáciai kapcsolatok vagy az elegendő anyagi forrás hiánya miatt egyszerűen nem tehetette meg azt, hogy minden állampolgárának szinte azonnal és kellő mennyiségű oltóanyagot

szerezzen be a vakcinák megjelenésekor. Jelenleg a száz főre jutó vakcinaadagok száma 193,6 a magas jövedelmű országokban, és mindössze 22,1 az alacsony jövedelmű államok esetében (UN, 2022).

2020 előtt az afrikai országok a világ leggyorsabban növekvő gazdaságai közé tartoztak. A Covid-19-világjárvány az évtizedek alatt nehezen elért makrogazdasági, társadalmi-gazdasági és kormányzási eredményeket vetette vissza a kontinensen. Közel három évtized óta először fordult elő, hogy Afrika humán fejlettségi indexe csökkent. Afrikaiak tízmilliói veszítették el munkájukat: egyes források szerint mintegy ötvenmillióan süllyedtek mélyszegénységbe (Voanews, 2022e). A legsúlyosabban a nőket és a fiatalokat sújtotta a krízis. A globális kereskedelmi zavarok visszafogták a növekedést, és a világjárvány súlyosbította a pénzügyi és társadalmi egyenlőtlenségeket. A legtöbb afrikai kormány szigorú lezárásokkal reagált a járványra, ami jelentős gazdasági következményekkel járt. Korlátozásokat vezettek be az üzleti tevékenységek, a mobilitás, a határokon belüli és azokon átnyúló mozgások, valamint a tömeges rendezvények terén. A túlterhelt egészségügyi rendszerek nagyfokú anyagi támogatást és precíz irányítást igényeltek. A 2020 márciusában bevezetett – kezdetben rövid távú – lezárások bizonyos mértékig továbbra is érvényben maradtak. Intenzitásuk követi a fertőzési arányok növekedését és csökkenését, ám bizonyos országok esetében a hatások katasztrofálisak voltak (CDKN Global, 2022):

- csökkentek az állami bevételek (adóbeszedés);
- csökkent a bruttó hazai termék (GDP) (egyes gazdaságok esetében akár 7,8 százalékkal is);
- csökkent a hivatalos és informális gazdasági tevékenységek volumene, illetve nőtt a munkanélküliség aránya;
- csökkent a hazautalások mennyisége a szubszaharai államok vonatkozásában (körülbelül 25 százalékkal);
- növekedett a mélyszegénység mértéke (több mint ötvenmillió emberrel többet érint);
- 2020-ban 6 százalékkal csökkent az energiához való hozzáférés;
- növekedett az élelmiszer-ellátás bizonytalansága.

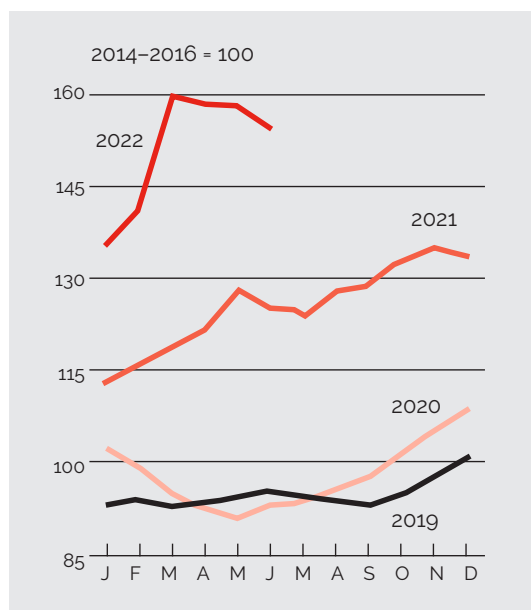
A globális gazdasági megtorpanással szemben 2021 végére Afrika meghaladta a 3,7 százalékos GDP-növekedésre vonatkozó várakozásokat, és 4,5 százalékos bővülést produkált (Sen, 2022). Úgy látszott tehát, hogy a földrész felülkerekedett a Covid-járvány okozta nehézségeken, ám voltak olyan szektorok, amelyek továbbra is küszködtek a lezárások és korlátozások miatt. Az idegenforgalmi és utazási ágazatok sok ország esetében térdre kényszerültek, a légitársaságok és szállodák sorra bocsátották el alkalmazottaikat. Az ötvenöt afrikai állam közül tizenötben az idegenforgalmi ágazat a GDP több mint 10 százalékát teszi ki, és húszban az idegenforgalom részesedése meghaladja a 8 százalékot. A nevezett szektor igen nagy mértékben járul hozzá a GDP-hez a Seychelle-szigetek, a Zöld-foki-szigetek és Mauritius (a GDP 25 százaléka felett) esetében. A turizmus

a következő szubszaharai országokban több mint egymillió embert foglalkoztat: Nigéria, Etiópia, Dél-afrikai Köztársaság, Kenya, Tanzánia. A turisztika a teljes foglalkoztatás több mint 20 százalékát teszi ki a Seychelle-szigeteken, a Zöld-foki-szigeteken, São Tomé és Príncipe, valamint Mauritiuson (AU, 2020: 15).

ÉLELMISZER- ÉS ENERGIAÁR-NÖVEKEDÉS

A koronavírus-járvány és az ukrajnai háború közvetlenül hatott az élelmiszerek áraira is. Az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének (FAO) élelmiszerár-indexe (Food Price Index) az élelmiszerárak kosarának nemzetközi árváltozását méri havonta. A legfrissebb, 2022. július 8-án kiadott közlemény szerint 2020 májusa óta világszinten szinte kivétel nélkül minden hónapban emelkedtek az élelmiszerárak (1. ábra).

1. ábra: A FAO élelmiszerár-indexe (2019–2022. június)

Forrás: FAO, 2022a

Ez vélhetően egyenes következménye a Covid-19 megfékezése érdekében hozott politikai döntéseknek. Az árak igen nehezen mozogtak az eladók és vevők között a határlezárások és a járványügyi előírások miatt, továbbá sok esetben a nemzetközi áru fuvarozás sem tudta tartani a lépést a koronavírus felbukkanásának első hónapjaiban tapasztalt pánikvásárlással (The Guardian, 2020). A fentebbi tényezők miatt nem véletlen,

hogy Afrikában az élelmiszerár-növekedés már jóval 2022. február 24-e előtt megindult. Mogadishuban például az előző évhez képest 2021 decemberére 11-25 százalékkal nőtt a köles és a kukorica ára (Reliefweb, 2021b). Miközben 2021 és 2022 februárja között globálisan 28 százalékkal emelkedett az élelmiszerek ára, ötven kilogramm cukor ára egy év alatt tizenegyezer CFA-ról huszonháromezerre nőtt Elefántcsontparton, miközben Ghána egyes részein a kukorica ára 181 százalékkal, Mali Kidal tartományában a kölesé 108 százalékkal emelkedett (The Africa Report, 2022).

Az élelmiszerek drágulásán kívül az energiaár-növekedésre is fontos kitérni. A koronavírus-járvány és az ukrajnai orosz invázió megzavarta a globális energiapiacot, és az 1970-es évek óta nem tapasztalt mértékű ár-növekedést lehet látni a nyersolajpiacon. A Világbank energiaár-indexének adata 26,3 százalékkal nőtt 2022 januárja és áprilisa között, a 2020 januárja és 2021 decembere közötti 50 százalékos emelkedésen felül. Ez az ugrás a szén, a kőolaj és a földgáz árának erőteljes emelkedését tükrözi. Nominálisan kifejezve a nyersolaj ára 2020 áprilisa és 2022 áprilisa között 350 százalékkal emelkedett. Ez az 1970-es évek óta a legnagyobb mértékű növekedés bármely hasonló két éves időszak viszonylatában. A kőolaj-, földgáz- és szénárak együttes emelkedése 2022-ben 0,5 százalékponttal, 2023-ban pedig további 0,3 százalékponttal csökkentheti a globális növekedést (Guénette–Khadan, 2022).

2. ábra: Globális energiaár-index

Forrás: Federal Reserve Bank, 2022

Afrikában egyre inkább érezhető a globális energiakrízis – amely a koronavírus-járvány és az ukrajnai háború közvetlen következménye –, még olyan országokban is, mint a főbb nyersolajexportőrnek számító Nigéria vagy Angola. Mivel a kontinens nagy részén nincs elegendő mennyiségű és megfelelő minőségű olajfinomító-kapacitás, sok állam arra kényszerül, hogy Ázsiából és Európából importáljon benzint és más kőolajtermékeket. Az agrárszektorra továbbá hatással van az élelmiszer-előállítás során használt nitrogénalapú műtrágyák kulcsfontosságú összetevőjének, a földgáznak a drágulása is.

A helyi gazdák azzal szembesülnek, hogy az alapvető élelmiszerek előállításához szükséges gabonák és egyéb haszonnövények termesztése egyre költségesebbé válik. Ez egyrészt megszorításokra ösztönözheti őket, ami Afrika-szerte éhezési hullámokat idézhet elő, másrészt olyan nemzetgazdasági folyamatokat indíthat el az agrárszektorra támaszkodó országok körében, amelyek gazdasági visszaeséshez vezethetnek. Az energiaárak ugrás-szerű emelkedése Afrika-szerte hozzájárul az infláció mértékének növekedéséhez. Ghánában például a teljes fogyasztóiár-infláció februárban 15,7 százalék volt, szemben a januári 13,9 százalékkal. Zimbabweben a benzin ára több mint megháromszorozódott, akárcsak a gáz ára. Az árak meredeken emelkednek az országban, akár egyik napról a másikra: az állam fővárosában, Hararében egy láda tojás 6,7 dollárba került az egyik nap, másnap viszont már 7,81 dollárt kellett fizetni érte (Voanews, 2022d).

AZ UKRAJNAI HÁBORÚ HATÁSAI

A globális piacba való bekapcsoltsága, a nemzetközi kereskedelmi szálak összefonódása és a gazdasági együttműködések miatt Afrikát is sok szempontból érintik az ukrajnai háború hatásai. A továbbgyűrűző gondok közül tanulmányunkban – a terjedelmi korlátok miatt – csak a gabonaválsághoz szorosan kapcsolódó problémákat elemezzük mélyebben. Az Afrikai Fejlesztési Bank szerint Afrika Oroszországgal folytatott négymilliárd dolláros kereskedelmének 90 százalékát, Ukrajnával folytatott négy és fél milliárd dolláros kereskedelmének pedig közel 50 százalékát teszi ki a búzaimport. A bank elnöke, Akinwumi Adesina az Al Jazeera-nak adott interjújában a növekvő élelmiszerválságra figyelmeztetett, amely szerinte „destabilizálhatja a kontinentst” (The Japan Times, 2022). Amiatt, hogy a háború elzárta Afrikát két fő gabonaforrásától, a fekete kontinens újra kiszolgáltatott helyzetbe került. Az Élelmészeti és Mezőgazdasági Szervezet szerint tizen-négy afrikai ország búzájának fele Oroszországtól és Ukrajnától függ, a lista élén Eritrea (100 százalék), Szomália (több mint 90 százalék) és Egyiptom (közel 75 százalék) áll (FAO, 2022b). Különösen aggasztó, hogy a listán számos olyan állam szerepel Szomáliától kezdve Szudánig, amelyek Földünk legtrókékenyebb, leginstabilabb és legszegényebb országai. Ugyanis nem az az elsődleges kérdés, hogy milyen mértékben sújt egy-egy államot a válság, hanem hogy rendelkezik-e azokkal a képességekkel, tartalékokkal, ellenálló képességgel, hogy kezelni tudja a helyzetet. Jól mutatja ezt Egyiptom esete, amely 60 százalékos importfüggősége ellenére – amelyből 80 százalékot biztosított Oroszország és Ukrajna – az első hetek sokkja után a 2,6 hónapra visszaeső tartalékokat május végéig – egy május 23-i miniszteri közlemény szerint – 4,5 hónapra tornázta fel. Ha a betakarítási szezon sikeres terméshozammal zárul, akkor egészen 2023 januárjáig biztosított lesz az ország búzaellátottsága (Al Arabiya, 2022).

A búzán kívül érdemes más olyan növényekre is egy pillantást vetni, amelyek termesztése terén Oroszország és Ukrajna fontos szerepet tölt be: napraforgó, árpa, búza, kukorica, repce, szójabab. Kiemelendő a napraforgómag, amely esetében a globális piac több mint felét uralja Ukrajna és Oroszország. Ha a magok, takarmánynövények, a

műtrágya és a rovarirtó szerek előállítása akadályba ütközik – például a háborús helyzet miatt csökken a termelésbe bevonható földterületek mértéke, vagy a túlzott szennyezés miatt csökken a talaj termőképessége –, akkor a hozamkiesés súlyos gazdasági következményekkel járhat. Mivel az orosz blokád alatt tartott ukrán kikötőkből az exportra szánt gabonával megrakodott hajók továbbra sem futhatnak ki, sok helyen már most elviselhetetlen az infláció mértéke. A helyzetet nehezíti az is, hogy mivel az orosz bankokat leválasztották a SWIFT-rendszerről, még azok az országok sem tudnak fizetni, amelyek megtehetnék. Ennek kapcsán az Afrikai Unió vezetője elmondta, hogy az orosz bankokkal szemben foganatosított nyugati szankciók megnehezítik vagy sok esetben lehetetlenné teszik, hogy az afrikai országok gabonát vásároljanak Oroszországtól. „Országaink nagyon aggódnak a SWIFT fizetési rendszer blokkolása által okozott járulékos következmények miatt” – jelentette ki Macky Sall, Szenegál elnöke, aki jelenleg az Afrikai Unió soros elnökségi posztját is betölti (Financial Times, 2022).

A két ország a globális gabonaigény mintegy 30 százalékát elégíti ki. A Nemzetközi Valutaalap (IMF) szerint a szubszaharai térség ellátottságának mintegy 85 százalékát importból fedezik. A világ negyvenöt legkevésbé fejlett országa a búza legalább egyharmadát Ukrajnából vagy Oroszországból importálja. Ukrajna után ők fogják a legjobban megszenvedni ezt a háborút (Swissaid, 2022). Ha regionális aspektusból vizsgáljuk a gabonaimport kiesését, mindenképp fontos elmondani, hogy a legdrasztikusabb mértékben a kelet-afrikai térséget sújtja a hiány: Kenyában, Etiópiában és Szomáliában akár húszmillió ember is éhezhet év végére. Dél-Szudánban és Eritreában szintén súlyos körülmények uralkodnak, amelyek emberek millióit sodorhatják élelmezési bizonytalanságba vagy az éhínség felé. Etiópiában, Kenyában és Szomáliában több mint 1,7 millió gyermek szorul sürgős kezelésre, miközben családjaik az élelmezésükért küzdenek. Január és június vége között csak Szomáliában legalább 448 gyermek halt meg akut alultápláltság miatt. Dél-Szudánban minden hatodik öt év alatti gyermek alultápláltságban szenved – 2013 óta ez a legmagasabb arány az országban (GlobalGiving, 2022). A nyugat-afrikai Száhel-övezetben, beleértve Burkina Fasót, Malit és Nigert, 2014 óta nem tapasztalt élelmezésbizonytalanság uralkodik: tizennyolcmillió ember élelmezési gondokkal küzd, és több mint hétmillió gyermek alultáplált (IRC, 2022).

ÖSSZEGZÉS

Az ukrajnai háború sok mindent eldönt. Moszkva tisztában van befolyásával, mivel a gabona, az olaj és a gáz stratégiai fontosságú tényezők. Az orosz és ukrán termékek lecserélése időigényes folyamat, és addig is az elhúzódó háború világszerte pusztító hatással lesz az élelmezésbiztonságra – de különösen a szubszaharai Afrikában. A jelenlegi áremelkedések az egész ottani régióban változást okoznak. A polgárok kénytelenek megváltoztatni táplálkozási szokásaikat: vagy átállnak az olcsóbb és helyben termelt alapanyagok (például a manióka vagy a cirok) termelésére és vásárlására, vagy csök-

kentik a fogyasztásukat. A termelők kénytelenek visszafogni a műtrágyák használatát, vagy felhagyni vele. Az is szinte borítékolható, hogy gazdasági, társadalmi és politikai zavarok várhatók. A lakossági tiltakozások valószínűleg fokozódnak majd. Az ukrajnai háború miatt megugró élelmiszer-, üzemanyag- és műtrágyaárak azzal fenyegetnek, hogy országokat sodornak az éhezés küszöbére, ami „globális destabilizációt, éhínséget és példátlan mértékű népvándorlást eredményez” – nyilatkozta nemrég az ENSZ egyik befolyásos munkatársa (NPR, 2022). David Beasley, az ENSZ Világélelmezési Programjának vezetője elmondta, hogy a legfrissebb elemzések szerint „rekordszámú, 345 millió akut éhező ember menetel az éhhalál felé” – ez 25 százalékos növekedést jelent a 2022-es év eleji 276 millióhoz képest, mielőtt Oroszország február 24-én megtámadta volna Ukrajnát (NPR, 2022). 2020 elején, a Covid-19-világjárvány előtt ez a szám 135 millió volt. 2021-ben az alultápláltság 278 millió embert érintett Afrikában (NPR, 2022). Aki pedig nem várja meg, hogy az éhezés elérje, vélhetően elvándorol olyan térségbe, ahol jobb körülmények várják, vagy esetleg valamilyen radikális szervezethez csatlakozik, amely szintén kedvezőbb alternatívának mutatkozik, mint az éhenhalás. Pozitív és előremutató fejleményként nyugtázható, hogy az Amerikai Egyesült Államok júliusban bejelentette, hogy az éhezés és az éhezésből fakadó halálesetek megfékezése érdekében közel 1,2 milliárd dolláros humanitárius és fejlesztési támogatást nyújt a kelet-afrikai térség lakóinak. Samantha Power, az Egyesült Államok Nemzetközi Fejlesztési Hivatalának (USAID) vezetője szerint sok család még mindig nem tudott teljesen felépülni a Covid-19-világjárvány, a 2017-es regionális aszály vagy épp a legutóbbi, 2011-es szómáliai éhínség pusztító hatásaiból (USAID, 2022), ezért a segély valóban életet menthet. Pozitívum az is, hogy a július 22-én az ENSZ és Törökország közvetítésével aláírt orosz-ukrán megállapodás értelmében biztonságos folyosókat hoznak létre, amelyeken keresztül – többek között gabonával, szójababbal, napraforgóolajjal, kukoricával megrakott – hajók hagyhatják el Ukrajna kikötőit. Az isztambuli egyezség óta már több hajó útnak is indult – ez remélhetően valamelyest stabilizálja a gabona világpiaci árát, valamint mérsékli az afrikai és a közel-keleti éhezés volumenét (Portfolio, 2022).

A legfrissebb elemzések szerint „rekordszámú, 345 millió akut éhező ember menetel az éhhalál felé” – ez 25 százalékos növekedést jelent a 2022-es év eleji 276 millióhoz képest, mielőtt Oroszország február 24-én megtámadta volna Ukrajnát.

Végjegyzet

1 Jelen esetben az öt frankofón száheli államot, Mauritániát, Malit, Csádot, Nigert és Burkina Fasót értjük rajta.

Ábrajegyzék

1. ábra: A FAO élelmiszerár-indexe (2019–2022. június). Forrás: FAO, 2022a.

2. ábra: Globális energiaár-index. Forrás: Federal Reserve Bank, 2022.

Felhasznált irodalom

A szerző interjúi Addisz-Abeában, 2022. május.

AFRICA CENTER FOR STRATEGIC STUDIES (2022): *Cycles of escalating threats facing Africa from global warming*, 2022. 06. 17., Africa Center for Strategic Studies, <https://africacenter.org/spotlight/cycles-of-escalating-threats-facing-africa-from-global-warming-climate-change/> (letöltve: 2022. 07. 12.).

AFRICANEWS (2022): *First African Union extraordinary humanitarian summit opens in Malabo*, 2022. 05. 27., Africanews, <https://www.africanews.com/2022/05/27/first-african-union-extraordinary-humanitarian-summit-opens-in-malabo/> (letöltve: 2022. 07. 07.).

AL ARABIYA (2022): الاستهلاك من شهر 4.5 لمدة يكفى القمح احتياطي: المصري التموين وزير [Egyiptomi ellátási miniszter: A búzatartalék 4,5 hónapra elegendő], 2022. 05. 24., Al Arabiya, <https://tinyurl.com/5fzs8h27> (letöltve: 2022. 07. 13.).

APNEWS (2021): *In Tigray, food is often a weapon of war*, 2021. 06. 11., Apnews, <https://apnews.com/article/only-on-ap-united-nations-africa-business-897bed43c6743c4575298ba5cf7bdd1c> (letöltve: 2022. 07. 07.).

AU (2020): *Impact of the Coronavirus Covid-19 on the African Economy*, 2020. 04. 06., African Union, <https://au.int/fr/node/38326> (letöltve: 2022. 07. 12.).

BRAUDEL, FERNAND (2006): A történelem és a társadalomtudományok. A hosszú időtartam, in GYURGYÁK JÁNOS – KISANTAL TAMÁS (szerk.): *Történetelmélet II*, Budapest, Osiris, 1157–1182.

CDKN GLOBAL (2022): *Economic recovery from Covid-19: prospects for sub-Saharan Africa*, 2022. 02. 01., CDKN Global, <https://cdkn.org/story/economic-recovery-covid-19-prospects-sub-saharan-africa> (letöltve: 2022. 07. 12.).

FAGE, JOHN D. – TORDOFF, WILLIAM (2004): *Afrika története*, Budapest, Osiris.

- FAO (2022a): *World food situation*, 2022. 07. 08., FAO, <https://www.fao.org/worldfoodsituation/foodpricesindex/en/> (letöltve: 2022. 07. 12.).
- FAO (2022b): *Technical briefing to FAO members on the impact of COVID-19 and the war in Ukraine on the outlook for food security and nutrition*, 2022. 03. 25., FAO, <https://www.fao.org/3/cb9241en/cb9241en.pdf> (letöltve: 2022. 07. 12.).
- FEDERAL RESERVE BANK (2022): *Global price of Energy index*, 2022. 07. 13., FRED, <https://fred.stlouisfed.org/series/PNRGINDEXM#> (letöltve: 2022. 07. 12.).
- FINANCIAL TIMES (2022): *African Union warns of 'collateral impact' as EU's Russia sanctions hit food supplies*, 2022. 05. 31., Financial Times, <https://www.ft.com/content/e558de33-6064-4b10-a784-eb344cb17915> (letöltve: 2022. 07. 12.).
- GLOBALGIVING (2022): *East Africa hunger crisis: Fast facts*, 2022. 06. 15., GlobalGiving, <https://www.globalgiving.org/learn/east-africa-hunger-crisis-fast-facts/> (letöltve: 2022. 07. 12.).
- GUÉNETTE, JUSTIN-DAMIEN – KHADAN, JEETENDRA (2022): *The energy shock could sap global growth for years*, 2022. 06. 22., World Bank Blogs, <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/energy-shock-could-sap-global-growth-years> (letöltve: 2022. 07. 12.).
- HEGGIE, JON (2022): *Day Zero: Where next?*, National Geographic, <https://www.nationalgeographic.com/science/article/partner-content-south-africa-danger-of-running-out-of-water> (letöltve: 2022. 09. 05.).
- HIIRAAN (2022): *UN urges scale-up in resources to avert famine in Somalia*, 2022. 06. 22., Hiiraan, https://hiiraan.com/news4/2022/Jun/186728/un_urges_scale_up_in_resources_to_avert_famine_in_somalia.aspx?utm_source=hiiraan&utm_medium=SomaliNewsUpdateFront (letöltve: 2022. 07. 07.).
- IFAD (2019): *How old is the average farmer in today's developing world?*, 2019. 07. 01., Ifad.org, <https://www.ifad.org/en/web/latest/-/blog/how-old-is-the-average-farmer-in-today-s-developing-world-> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- IPCC (2022): *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation and Vulnerability – Chapter 9: Africa*, 2022. 02. 28., IPCC, <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/> (letöltve: 2022. 09. 05.).
- IRC (2022): *Russian blockade of Ukraine food exports in Black Sea port will have deadly consequences for hunger-stricken countries, warns IRC*, 2022. 06. 14., IRC, <https://www.rescue.org/press-release/russian-blockade-ukraine-food-exports-black-sea-port-will-have-deadly-consequences> (letöltve: 2022. 07. 13.).
- JOHNS HOPKINS UNIVERSITY & MEDICINE (2022): *COVID-19 Dashboard by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU)*, Johns Hopkins University & Medicine, <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> (letöltve: 2022. 07. 11.).
- MCKINSEY (2019): *Winning in Africa's agricultural market*, 2019. 02. 14., McKinsey.com, <https://www.mckinsey.com/industries/agriculture/our-insights/winning-in-africas-agricultural-market> (letöltve: 2022. 07. 07.).

- MINTON, LILIANA (2020): *Fertilizers in sub-Saharan Africa: What is the potential for growth?*, 2020. 12. 15., Argus, <https://www.argusmedia.com/en/blog/2020/december/14/fertilizers-in-subsaharan-africa-what-is-the-potential-for-growth> (letöltve: 2022. 08. 11.).
- NPR (2022): *Record number of people worldwide are moving toward starvation*, U.N. warns, 2022. 07. 07., NPR, <https://www.npr.org/2022/07/07/1110219180/record-number-of-people-worldwide-are-moving-toward-starvation-u-n-warns?t=1657726982555> (letöltve: 2022. 07. 13.).
- NRC (2022): *West Africa faces its worst food crisis in ten years, with over 27 million people already suffering from hunger*, 2022. 04. 05., Nrc.no, <https://www.nrc.no/news/2022/april/west-africa-faces-its-worst-food-crisis-in-ten-years-with-over-27-million-people-already-suffering-from-hunger/> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- PORTFOLIO (2022): *Négy, gabonával megrakott hajó hagyta el az ukrán kikötőket*, 2022. 08. 07., Portfolio, <https://www.portfolio.hu/global/20220807/negy-gabonaval-megrakott-hajo-hagyta-el-az-ukran-kikotoket-559975> (letöltve: 2022. 08. 11.).
- Qz (2022): *Over half of Africa's young adults want to emigrate*, 2022. 06. 20., <https://qz.com/africa/2179954/world-refugee-day-why-africas-youth-want-to-emigrate-to-europe-and-us/> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- RELIEFWEB (2021a): *Somalia: Drought Situation Report No.2 (As of 21 December 2021)*, 2021. 12. 21., Reliefweb, <https://reliefweb.int/report/somalia/somalia-drought-situation-report-no2-21-december-2021> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- RELIEFWEB (2021b): *Somalia: Joint Market and Supply Chain Update, 12th December, 2021 – 19th December, 2021*, 2021. 12. 20., Reliefweb, <https://reliefweb.int/report/somalia/somalia-joint-market-and-supply-chain-update-12th-december-2021-19th-december-2021> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- RELIEFWEB (2022): *Horn of Africa Drought: Humanitarian Update*, 2022. 06. 22., Reliefweb, <https://reliefweb.int/report/ethiopia/horn-africa-drought-humanitarian-update-10-june-2022> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- SEN, ASHISH KUMAR (2022): *Russia's War in Ukraine Is Taking a Toll on Africa*, 2022. 06. 15., The United States Institute of Peace, <https://www.usip.org/publications/2022/06/russias-war-ukraine-taking-toll-africa> (letöltve: 2022. 07. 11.).
- SWISSAID (2022): *Impending famine in Africa*, 2022. 06. 30., Swissaid, <https://www.swissaid.ch/en/articles/impending-famine-in-africa/> (letöltve: 2022. 07. 13.).
- THE AFRICA REPORT (2022): *Inflation is coming back to Africa, and it's not going away*, 2022. 03. 08., The Africa Report, <https://www.theafricareport.com/181526/inflation-is-coming-back-to-africa-and-its-not-going-away/> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- THE GUARDIAN (2020): *Food banks run out of milk and other staples as shoppers panic-buy*, 2020. 03. 10., The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/10/food-banks-run-out-of-milk-and-other-staples-as-shoppers-panic-buy-coronavirus> (letöltve: 2022. 07. 11.).

- TOULMIN, CAMILLA (2020): *Land, Investment and Migration*, Oxford, Oxford University Press.
- UN (2022): *Global Impact of war in Ukraine on food, energy and finance systems. Brief No. 1.*, 2022. 04. 13., UN, <https://news.un.org/pages/wp-content/uploads/2022/04/UN-GCRG-Brief-1.pdf> (letöltve: 2022. 07. 11.).
- UN DESA (2019a): *World Population Prospects 2019. Highlights*, Un.org, https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf (letöltve: 2022. 07. 07.).
- UN DESA (2019b): *World Population Prospects 2019. Comprehensive Tables*, Un.org, https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Volume-I_Comprehensive-Tables.pdf (letöltve: 2022. 07. 07.).
- UNFPA (2021): *How COVID-19 has increased fertility, adolescent pregnancy and maternal deaths in East and Southern African countries*, 2021. 07. 11., UNFPA.org, <https://esaro.unfpa.org/en/news/how-covid-19-has-increased-fertility-adolescent-pregnancy-and-maternal-deaths-east-and-southern> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- USAID (2022): *The United States Provides Nearly \$1.3 Billion in Surge of Humanitarian and Development Assistance to the Horn of Africa*, 2022. 07. 18., USAID, <https://www.usaid.gov/news-information/press-releases/jul-18-2022-united-states-provides-nearly-1-3-billion-assistance-horn-of-africa> (letöltve: 2022. 08. 11.).
- VOANEWS (2022a): *'We don't have food': African leaders meet as crises grow*, 2022. 05. 27., Voanews, <https://www.voanews.com/a/we-don-t-have-food-african-leaders-meet-as-crises-grow-/6592641.html> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- VOANEWS (2022b): *Thousands flee as Jihadist attacks resume in Mozambique*, 2022. 06. 14., Voanews, <https://www.voanews.com/a/thousands-flee-as-jihadist-attacks-resume-in-mozambique-/6618041.html> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- VOANEWS (2022c): *'We don't have food': African leaders meet as crises grow*, 2022. 05. 27., Voanews, <https://www.voanews.com/a/we-don-t-have-food-african-leaders-meet-as-crises-grow-/6592641.html> (letöltve: 2022. 07. 07.).
- VOANEWS (2022d): *Despite oil and gas reserves, Africa feels pressure of rising energy costs*, 2022. 03. 18., Voanews, <https://www.voanews.com/a/6491074.html> (letöltve: 2022. 07. 13.).
- VOANEWS (2022e): *Report: Global Pandemic Increased Poverty in Africa*, 2022. 05. 16., Voanews, <https://www.voanews.com/a/report-global-pandemic-increased-poverty-in-africa-/6575951.html> (letöltve: 2022. 09. 05.).

The food crisis in Africa in 2022 and its origins

ABSTRACT

The African continent is going through the worst food crisis in decades. Climate change-induced droughts in West and East Africa, the economic impact of the coronavirus epidemic, regional conflicts that have intensified in recent years, and finally the grain shortages, food and energy price hikes that have accompanied the war in Ukraine have all combined to create a "perfect humanitarian storm". As a result, the African Union estimates that 280 million people currently lack access to adequate food and millions are already displaced. Although most of those who have left will remain in their home countries or in neighbouring countries for the time being, the resulting burden will further increase the vulnerability of some already fragile states – regions? – Instability of some fragile states – some of which are already fragile – and a prolonged political, social and economic crisis.

KEYWORDS: Africa, food insecurity, war, COVID-19

MARSAI VIKTOR | Afrika-kutató, a Migrációkutató Intézet igazgatója, a Nemzeti Közszoigálati Egyetem docense, az Afrika a globalizált világban Ludovika Kutatócsoport vezetője. Fő kutatási területe az afrikai migrációs folyamatok vizsgálata, illetve a migráció biztonságpolitikai vonatkozásai.

TÓTH KLAUDIA | A Nemzeti Közszoigálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskolájának doktorandusza, a Migrációkutató Intézet kutatója, illetve a Batthyány Lajos Alapítvány ösztöndíjasa. Fő kutatási területe a Száhel-övezet biztonságpolitikai helyzete, illetve a klímaváltozás hatása a migrációs trendekre Afrika vonatkozásában.